

Особливості формування прибутку страхової компанії

Іванова А.П.

магістр

Кременчуцького національного університету
імені Михайла Остроградського

Шаповал Л.П.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансів та кредиту
Кременчуцького національного університету
імені Михайла Остроградського

У статті розглядається процес формування прибутку страховиком з урахуванням особливостей, притаманних страховій сфері. Проведено комплексний аналіз наявних методик розрахунку прибутку, який має свої специфічні особливості, відмінні від інших суб'єктів господарювання. Алгоритм розрахунку чистого прибутку з урахуванням зазначених особливостей було приведено на прикладі страхової компанії «ПЗУ Україна».

Ключові слова: страхова компанія, доходи, витрати, прибуток, алгоритм.

Ivanova A.P., Shapoval L.P. ОСОБЕННОСТИ ФОРМИРОВАНИЯ ПРИБЫЛИ СТРАХОВОЙ КОМПАНИИ

В статье рассматривается процесс формирования прибыли страховщиком с учетом особенностей, присущих страховой сфере. Проведен комплексный анализ существующих методик расчета прибыли, который имеет свои специфические особенности, отличные от других субъектов хозяйствования. Алгоритм расчета чистой прибыли с учетом отмеченных особенностей был приведен на примере страховой компании «ПЗУ Украина».

Ключевые слова: страховая компания, доходы, расходы, прибыль, алгоритм.

Ivanova A.P., Shapoval L.P. FEATURES OF FORMING OF INCOME OF INSURANCE COMPANY

In the article the process of forming of income is examined by an insurer taking into account features inherent to the insurance sphere. The complex analysis of existent methodologies of calculation of income that has the specific features different from other subject's ménages is conducted. The algorithm of calculation of net income taking into account the marked features was brought around to the example of insurance company "PZU Ukraine".

Keywords: insurance company, profits, charges, income, algorithm.

Постановка проблеми у загальному вигляді. В умовах ринкової економіки будь-який суб'єкт господарювання прагне до максимізації прибутку, що дає змогу утримувати позиції на ринку збуту та забезпечити динамічний розвиток в умовах конкуренції. Значення прибутку обумовлює необхідність визначення специфіки його формування.

На ринку страхування України спостерігається нерівномірність розвитку, результатом чого є зменшення кількості страховиків. При цьому слід зазначити, що відповідні установи є рушійною силою у розвитку фінансового ринку країни. Тому важливим постає питання підвищення прибутковості з урахуванням специфіки діяльності страхових компаній.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок у дослідження прибутковості страхових компаній зробили такі вчені, як, зокрема, В.Д. Базилевич [1], Н.М. Вну-

кова, О.О. Гаманкова [2], В.В. Тринчук [2], Т.А. Федорова [2].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Проте окремі теоретичні та практичні аспекти цієї проблеми, які пов'язані з особливостями формування прибутку страхових компаній, є недостатньо дослідженими.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є виявлення особливостей процесу формування прибутку страховика, відмінних від інших суб'єктів господарювання.

Виклад основного матеріалу дослідження. У ринкових умовах страховикам необхідно розробляти стратегію розвитку та здійснювати об'єктивну оцінку потенціалу, платоспроможності та фінансової стійкості. Узагальнюючим показником ефективності діяльності суб'єкта господарювання вважається прибуток.

В загальноприйнятому розумінні прибуток виступає як вартісна оцінка підсумків господарювання і визначається як різниця між доходами та витратами.

За своєю економічною природою страхування призначене для забезпечення страхового захисту майнових інтересів членів суспільства і має здійснюватися на засадах еквівалентності. Саме тому страхова діяльність не передбачає отримання надвисоких прибутків.

Загальний алгоритм формування прибутку страховиком наведено на рис. 1.

З рис. 1 бачимо, що загалом прибуток компанії формується за кожним видом діяльності окремо, як у інших суб'єктів господарювання. Проте розрахунок прибутку від страхової діяльності формується для страховиків різного типу відмінно. Тому особливістю формування прибутку від страхової діяльності є розподіл компанії за видами. Згідно з Законом України «Про страхування» страхові компанії можуть здійснювати діяльність за напрямом страхування життя або загального страхування.

Страхування життя – це вид особистого страхування, який передбачає обов'язок страховика здійснити страхову виплату за договором страхування в разі смерті застрахованої особи; в разі дожиття застрахованої особи до закінчення строку дії договору страхування та/або досягнення застрахованою особою визначеного договором віку [3].

Загальне (ризикове) страхування включає всі ті види страхування, які не підпадають під ознаки договорів страхування життя (страхування від нещасного випадку, страхування медичних витрат, майнове страхування тощо).

Компанії зі страхування життя формують прибуток у три послідовні етапи [4].

Перший етап включає розрахунок доходу від надання страхових послуг:

$$\text{ДСП} = \text{СПС} - \text{ВС} - \text{ВРСЖ}, \quad (1)$$

де СПС – сума премій, отриманих страховиком; ВС – сума страхових виплат; ВРСЖ – відрахування в страхові резерви.

Другий етап передбачає визначення валового результату від страхової діяльності за формулою:

$$\text{ВРСД} = \text{ДСД} - \text{ВСД}, \quad (2)$$

де ВСД – собівартість укладання договору страхування.

На третьому етапі розраховують прибуток від страхової діяльності:

$$\text{ПСД} = \text{ВРСД} - \text{ЗОВ}, \quad (3)$$

де ЗОВ – загальні операційні витрати.

Страхові компанії з ризикового страхування мають дещо складніший алгоритм, який складається з п'яти етапів [4].

На першому етапі розраховують обсяг резерву незароблених премій:

$$\text{РНП} = \frac{1}{4} \sum P_1 + \frac{1}{2} \sum P_2 + \frac{3}{4} \sum P_3, \quad (4)$$

де P_1, P_2, P_3 – сума премій за 2, 3 та 4 квартали.

На другому етапі визначають розмір заробленої премії:

$$\text{ЗП} = (\text{РНП}_n - \text{ЧП}_n) + (\text{СПС} - \text{СПП}) + (\text{РНП}_k - \text{ЧП}_k), \quad (5)$$

де $\text{РНП}_n, \text{РНП}_k$ – резерв незароблених премій на початок та кінець звітного періоду; $\text{ЧП}_n, \text{ЧП}_k$ – частка перестраховиків на початок і кінець; СПС – сума премій, отриманих страховиком; СПП – сума страхових премій, сплачених страховиком.

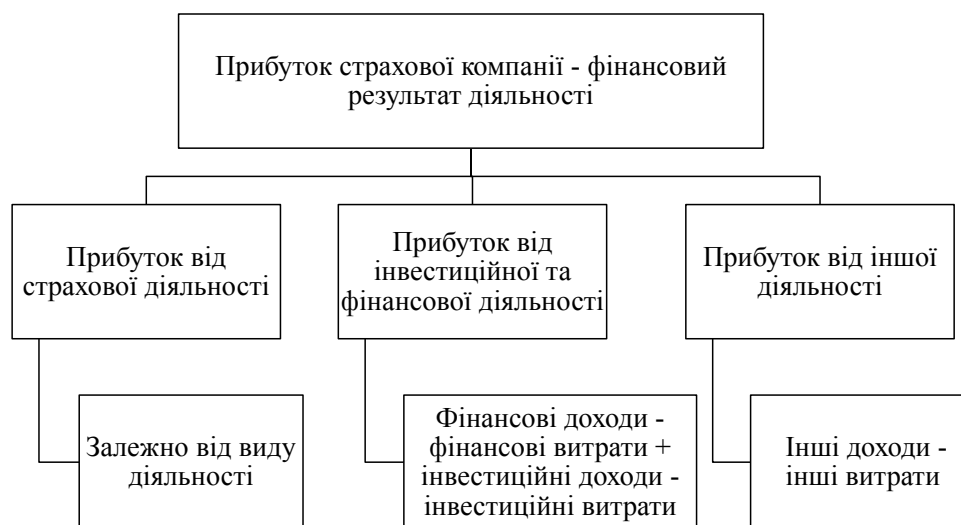

Рис. 1. Алгоритм формування прибутку страховиком

На третьому етапі розраховують суму доходів від страхової діяльності:

$$ДСД = ЗП + КП + ВП + ПТР, \quad (6)$$

де КП – комісійні винагороди за перестраховання; ВП – частки страхових виплат, сплачені перестраховиками; ПТР – повернуті суми з технічних резервів.

На четвертому етапі визначають суму загальних витрат:

$$ВСД = ВСВ + ВЦР + ВС + ВТР, \quad (7)$$

де ВСВ – витрати на страхові операції; ВЦР – відрахування в страхові резервні фонди; ВС – суми страхових виплат; ВТР – відрахування в технічні резерви, а не в РНП.

На п'ятому етапі розраховують прибуток від страхової діяльності:

$$ПСД = ДСД - ВСД. \quad (8)$$

Завдяки специфіці діяльності наступною особливістю формування прибутку від страхової діяльності є відмінність у джерелах доходів та витрат за основною діяльністю страховика (табл. 1).

Найважливішою особливістю фінансово-господарської діяльності страховиків є формування страхових резервів для забезпечення фінансової стійкості і виконання зобов'язань перед клієнтами. Вони визначають величину зобов'язань страховика перед страхувальниками за укладеними договорами страхування, за невиконаними на цей момент часу.

Оскільки страхова премія за договорами страхування надходить раніше, ніж відбуваються страхові події і здійснюються страхові виплати за цими договорами, виникає нагальна потреба створювати певний резерв страхового фонду.

Структура страхових резервів залежить від виду діяльності (рис. 2).

Статтю 31 Закону України «Про страхування» передбачено зобов'язання страхови-

ків створювати резерви зі страхування життя (математичні резерви) та технічні резерви.

Технічні резерви – обсяг зобов'язань страховика в грошовій формі для здійснення майбутніх виплат страхових сум і страхового відшкодування [3].

Резерви зі страхування життя (математичні резерви) – це резерви, що формуються страховиком за окремою страховою угодою для виконання зобов'язань за майбутніми виплатами, передбаченими умовами угод страхування [3].

Обсяг страхових резервів залежить від розробленої страховиком тарифної політики. Завищені страхові тарифи, з одного боку, сприяють зростанню їх обсягів, а з іншого боку, підвищують величину страхових премій, зменшуючи попит на страхові послуги. Водночас занижені тарифи призводять до зменшення величини страхових резервів, отже, до формування резервів у недостатніх обсягах для страхових виплат.

Таким чином, виходячи з вищевказаного, вважаємо правомірним зазначити, що процес формування прибутку має свої особливості, які відрізняють його від інших суб'єктів господарювання. Також особливістю виступає створення страхових резервів, необхідність формування яких зумовлена часовим розривом між отриманням страхової премії та її використанням на виплату страхових відшкодувань.

Дослідимо процес формування прибутку на прикладі страхової компанії «ПЗУ Україна», яка посідає лідируючі позиції на ринку страхових послуг за обсягом сформованих активів та страхових резервів, а також є провідною страховою організацією в Україні [5].

Так, алгоритм розрахунку чистого прибутку СК «ПЗУ Україна» за 2014–2016 рр. наведено у табл. 2.

Аналізуючи дані табл. 2, можемо зробити висновок, що у 2016 р. порівняно з 2014 р.

Таблиця 1

Джерела формування доходів та витрат страхових компаній

Доходи	Витрати
страхові премії за страхуванням, перестрахованням, співстрахованням	виплати страхових сум та страхового відшкодування
комісійні винагороди за передачу ризиків у перестраховання	відрахування в технічні резерви, а не в резерв незароблених премій
частки страхових сум і страхового відшкодування, сплачені перестраховиками	виплата комісійних винагород брокерам, посередникам за укладання й обслуговування договорів страхування
повернені суми з централізованих страхових резервних фондів та технічних резервів, а не з резерву незароблених премій	страхові платежі, страхові суми та страхове відшкодування, сплачені перестраховикам

загальна сума зароблених страхових премій збільшилась на 31,5%, тоді як страхові виплати зросли на 7,3%. Це свідчить про те, що обсяг

отриманих премій зростає швидшими темпами, ніж обсяг страхових виплат. Відбулося також збільшення інших операційних доходів

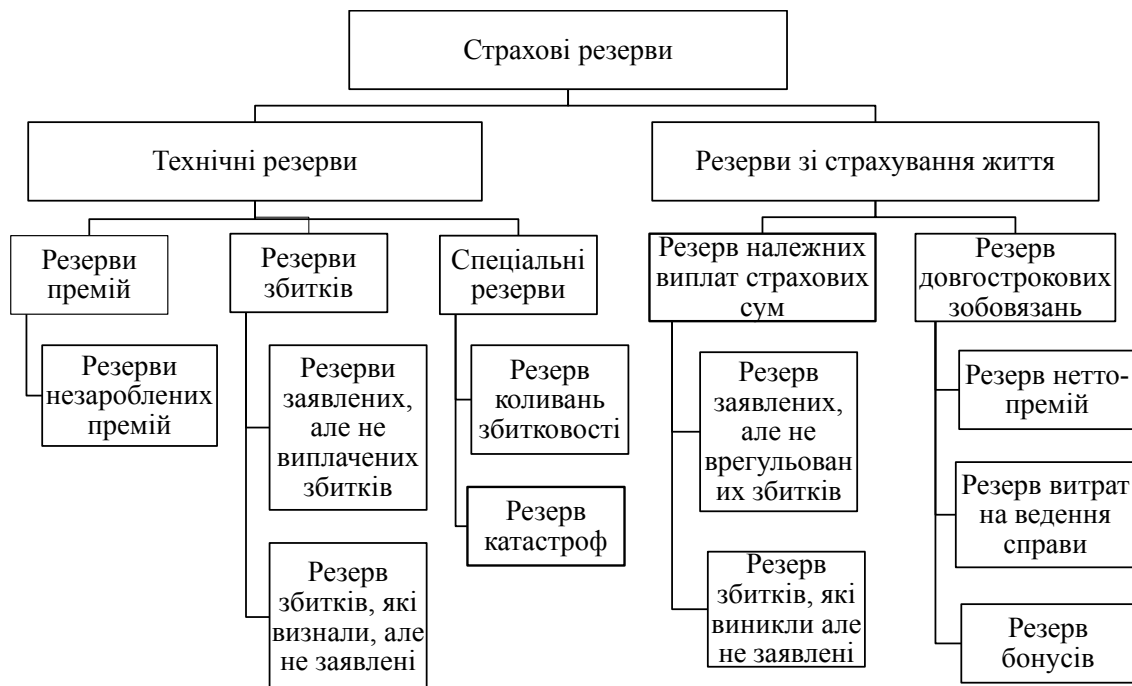

Рис. 2. Склад страхових резервів за видами страхування

Таблиця 2

Алгоритм розрахунку чистого прибутку СК «ПЗУ Україна» за 2014–2016 рр.

Знак	Стаття	2014 р.	2015 р.	2016 р.	Відхилення 2016/2014	
					Абс., тис. грн.	Відн., %
	Премії підписані	503 877	798 862	112 0362	616 485	122,3
-	Премії, передані у перестраховування	134 666	383 049	601 495	466 829	346,7
-	Зміна резерву незароблених премій	41 636	88 136	96 910	55 274	132,8
+	Зміна частки перестраховиків у резерві незароблених премій	31 647	98 107	50 315	18 668	59,0
=	Чисті зароблені страхові премії	359 222	425 784	472 271	113 049	31,5
-	Чисті понесені збитки за страховими виплатами	155 878	194 027	167 303	11 425	7,3
±	Дохід (витрати) від зміни інших страхових резервів	5 462	3 470	-45 331	-50 793	-929,9
+	Інші операційні доходи	14 137	97 110	188 172	174 035	1231
-	Адміністративні витрати	81 860	102 154	122 118	40 258	49,2
-	Витрати на збут	133 455	184 773	268 868	135 413	101,5
-	Інші операційні витрати	27 725	27 799	40 088	12 363	44,6
+	Інші фінансові доходи	37 726	49 194	56 039	18 313	48,5
-	Фінансові витрати	840	1446	0	-840	-
-	Інші витрати	134	36	40	-94	-70,1
-	Податок на прибуток	15 952	12 852	12 874	-3 078	-19,3
=	Чистий прибуток	703	52 471	59 860	59 157	8 415

у 12 разів та інших фінансових доходів на 48%, тоді як адміністративні витрати та витрати на збут збільшились на 49% та 102% відповідно, а інші витрати зменшились на 70%. Податок на прибуток скоротився на 19%, що привело до збільшення чистого прибутку у 84 рази.

Також можна розглядати процес формування прибутку страхових компаній за загальноекономічним підходом. Так, обсяг сукупних доходів складається з доходів від основної, фінансово-інвестиційної та іншої діяльності та розраховується за формулою [6]:

$$\begin{aligned} \text{Сукупні доходи} = & \text{страхова діяльність} + \\ & + \text{дохід від перестраховування} + \\ & + \text{доходи від фінансової діяльності} + \\ & + \text{інші доходи.} \end{aligned} \quad (9)$$

Витрати страховика формуються з обсягу сукупних витрат, які складаються з виплат страхових відшкодувань, витрат на обслуговування процесу страхування та на утримання компанії:

$$\begin{aligned} \text{Сукупні витрати} = & \text{витрати на резерв} + \\ & + \text{сума витрат на страхування} + \text{сума на} \\ & \text{управління} + \text{суми на перестраховування} + \\ & + \text{сума комісій} + \text{сума інших витрат} + \\ & + \text{сума податку на прибуток.} \end{aligned} \quad (10)$$

Динаміку сукупних доходів і витрат, а також чистого прибутку СК «ПЗУ Україна» протягом 2014–2016 рр. представлено на рис. 3.

Отже, темп приросту доходів СК «ПЗУ Україна» випереджає темп приросту витрат на 14%, що дає змогу страховій компанії збільшити чистий прибуток у 84 рази.

Основним джерелом доходів страховика є страхова премія, що визначається розміром

платежу за страхування, яку страхувальник зобов'язаний внести згідно з договором страхування. Ці кошти лише тимчасово, на період дії договорів страхування, знаходяться в розпорядженні страхової компанії. Потім вони або використовуються на виплату страхової суми, або перетворюються на дохідну базу.

Величина страхової премії розраховується як добуток страхової суми, встановленої за договором страхування, на страховий тариф, який встановлюється у відсотках. З метою визначення частки премій за видами страхування доцільно дослідити структуру премій СК «ПЗУ Україна» за видами страхування (рис. 4).

З рис. 4 бачимо, що найбільша частка страхових премій за аналізований період належить добровільному майновому страхуванню та в середньому складає 45%. Але у 2016 р. питома вага майнового страхування скоротилась на 16%. Поширеність саме цього виду страхування пов'язана з тим, що воно є найширшою галуззю страхового ринку, включає цілий комплекс видів страхування та надає гарантії поновлення порушених майнових інтересів у разі непередбачуваних природних, техногенних та інших явищ. Через зменшення частки майнового страхування зросла частка недержавного обов'язкового страхування майже на 10%. Незмінною в структурі страхових платежів залишалась частка за добровільним страхуванням відповідальності, яка складала в середньому 5%.

Як було зазначено раніше, страхова діяльність є основною, тому найбільшою витратною статтею є страхові виплати.

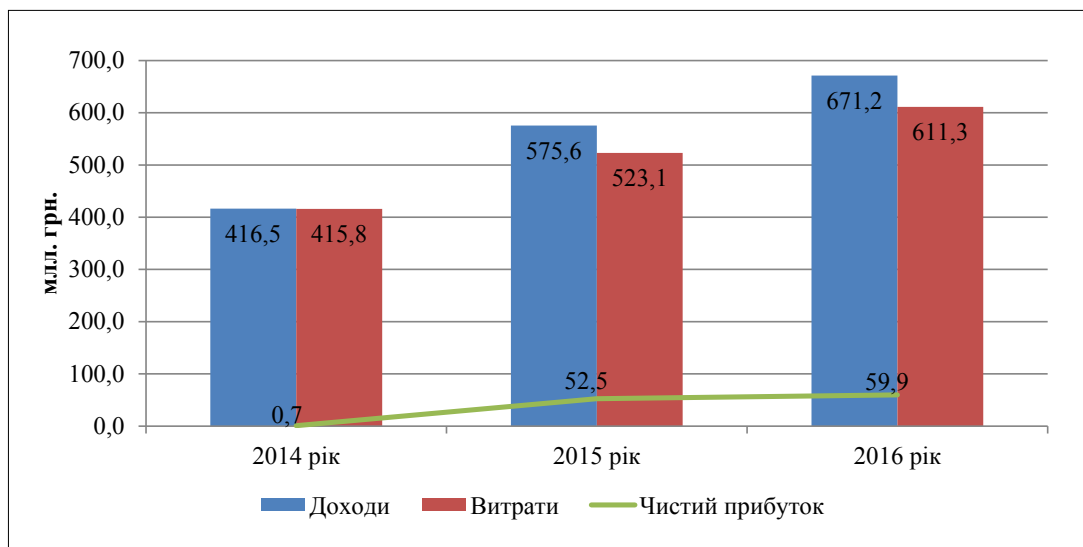

Рис. 3. Динаміка доходів, витрат і чистого прибутку СК «ПЗУ Україна» за 2014–2016 рр.

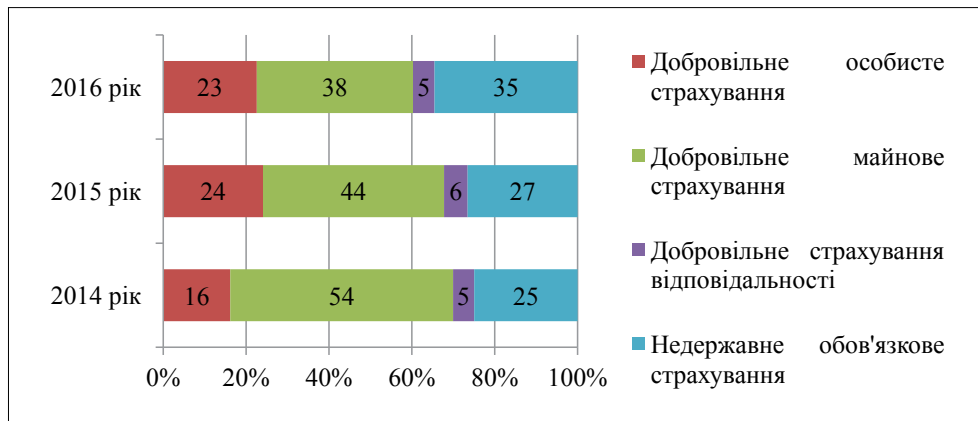

Рис. 4. Структура страхових премій за видами страхування СК «ПЗУ Україна» за 2014–2016 рр.

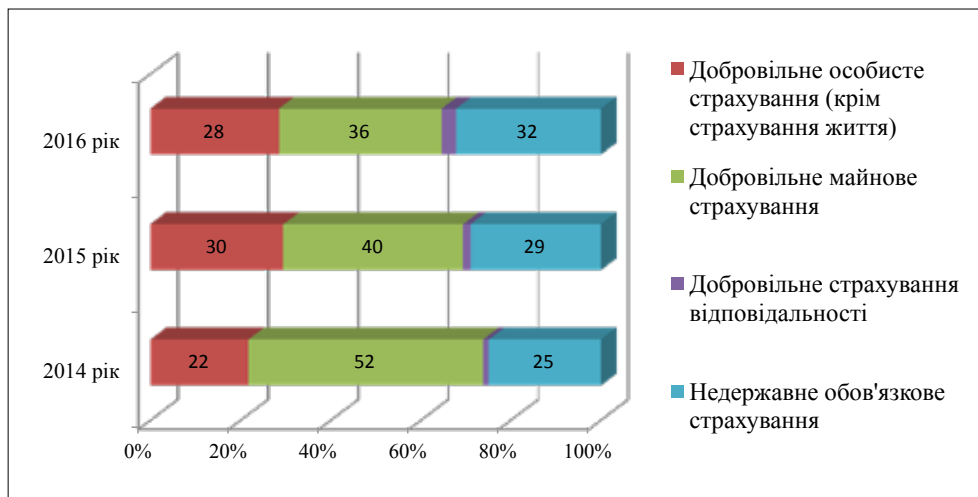

Рис. 5. Структура страхових виплат за видами страхування СК «ПЗУ Україна» за 2014–2016 рр.

Проаналізуємо структуру страхових виплат СК «ПЗУ Україна» за видами страхування протягом 2014–2016 рр. (рис. 5).

З рис. 5 видно, що найбільшу частку займають страхові виплати за майновим страхуванням, що свідчить про настання страхових випадків, пов'язаних з майном, частіше, ніж інших. При цьому їх частка у 2016 р. порівняно з 2014 р. скоротилась на 16%. Частка страхових виплат з недержавного та особистого страхування в середньому складає 27% та 29% відповідно.

Висновки з цього дослідження. Підсумовуючи вищесказане, можемо зробити висновки, що прибуток страховика у загальноприйнятому розумінні є величиною, отриманою від зіставлення сукупних доходів і витрат. Специфічний процес формування прибутку страховика зумовлений тим, що страхування як під-

приємницька діяльність має свої особливості, такі як акумуляція страхових внесків, формування страхового фонду та перерозподіл ризику щодо нанесення заподіяної шкоди.

Специфіка формування прибутку виявляється у таких положеннях:

- через сферу діяльності страховика у компанії виникає перелік доходів та витрат, які не є характерними для інших суб'єктів господарювання;

- оскільки страхові компанії розподіляються за видами діяльності на страхування життя та ризикове, це зумовлює для кожного виду відмінний алгоритм визначення прибутку від страхової діяльності;

- необхідність формування страхових резервів, яка зумовлена часовим розривом між отриманням страхової премії та її використанням на виплату страхових відшкодувань.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Базилевич В.Д. Страхова справа : [монографія] / В.Д. Базилевич, К.С. Базилевич. – 6-те вид. – К. : Знання, 2008. – 351 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.library.univ.kiev.ua/ukr/host/10.23.10.100/db/ftp/elib/economics_f/bazylevych_strahova_2008.p.
2. Страхование и управление рисками: проблемы и перспективы : [монография] / [О.А. Гаманкова, В.В. Тринчук, Т.А. Федорова и др.] ; под ред. С.А. Белозерова, Н.П. Кузнецовой. – М. : Проспект, 2017. – 528 с.
3. Про страхування : Закон України від 7 березня 1996 р. № 85/96-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show>.
4. Страхування : [навч. пос.] / [В.О. Безугла, І.І. Постіл, Л.П. Шаповал]. – К. : Центр учбової літератури, 2008. – 582 с.
5. Офіційний веб-сайт страхової компанії «ПЗУ Україна» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.pzu.com.ua/ru>.
6. Клепікова О.А. Прогнозування головних показників страхової компанії за методом системної динаміки / О.А. Клепікова // Праці Одеського політехнічного університету. – 2011. – № 3. – С. 74–79.